

Uluslararası hukuk ile iç hukuk arasındaki ilişkiler

Bazı yazarlar iç hukuk ile uluslararası hukukun iki ayrı hukuk sistemi olduğunu düşünürler. Buna bağlı olarak bunlardan birinin diğerine üstünlüğünün olamayacağını savunurlar. Bu değerlendirmelere düalizm /ikici görüş denilir. Diğer bazıları, iç hukuk ile uluslararası hukukun tek bir hukuk sisteminin parçaları olduğunu değerlendirir ve ikisi arasında hiyerarşik bir ilişki olduğunu savunurlar. Bu değerlendirmelere de monizm denilir.

Düalizm

Düalizmin en önemli savunucuları arasında Triepel, Anzilotti ve Strupp'un isimleri sayılabilir. Bu düşünörlere göre, iç hukuk ile uluslararası hukuk birbirinden tamamen ayrı iki hukuk sistemidir. Bu iki hukuk sisteminin kaynakları birbirinden farklıdır. İç hukukun kaynağı tek başına devletin kendi iradesidir. Uluslararası hukuk alanında ise, devletlerin müşterek iradeleri kaynak oluşturmaktadır. Bu iki hukuk sisteminin söljeleri de farklıdır. Uluslararası hukukun söljeleri devletlerdir. Bu hukuk sistemi devletler arasındaki ilişkileri düzenler. İç hukuk ise fertlerle devletlerin ve fertlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenler.

Düalist teoriye göre, bu iki hukuk sistemindeki bir kuralın diğerinde etkisi ve geçerliliğı yoktur. Bir iç hukuk tasarrufu ile uluslararası hukuk alanında kural koyabilmek mümkün değildir. Keza uluslararası hukuk kuralları da kendiliğinden devletlerin iç hukukunda etki yaratmaz. Bu kurallar bir iç hukuk tasarrufu ile ulusal hukuk alanına aktarılmadıkça uygulanamaz. Devletlerin iç hukukunda uluslararası hukuk kurallarına aykırı kurallar bulunabilir. Bu kurallar uluslararası hukuk açısından ilgili devletin sorumluluğına neden olabilir ama iç hukuk alanında hüküm ve neticeler doğurmaya devam eder. Bu iki hukuk alanından birindeki hukuka aykırılıklar diğerine yansımaz.

Monizm

Monist teoriye göre iç hukuk ile uluslararası hukuk tek bir hukuk sisteminin parçalarıdır. Her iki hukuk sisteminin de kaynağı ferttir. Her iki hukuk sistemi de fertler arasındaki ilişkileri düzenler. Her iki hukukun kaynağı da devletin iradesi dışında objektif değerlerdir. Monist teori içinde iki farklı anlayış vardır: İç hukukun üstünlüğüne dayalı monizm ve uluslararası hukukun üstünlüğüne dayalı monizm.

İç hukukun üstünlüğüne dayalı monizm

Bu anlayış devleti hukukun kaynağı kabul ederek yola çıkar. Devletin iradesi hem iç hukukun hem de uluslararası hukukun kaynağıdır. Uluslararası hukuku koyacak devletler üstü bir otorite yoktur. Uluslararası hukuk devletin uluslararası ilişkilerini düzenleyen devletin iç hukukunun bir

parçasıdır. Uluslararası hukuk devletin dış kamu hukukudur. Bu anlayış uluslararası hukukun bağlayıcılığını izah etmekten uzaktır.

Uluslararası hukukun üstünlüğüne dayalı monizm

Bu görüşün önemli savunucuları arasında Kelsen, Duguit ve Scelle'nin isimleri sayılabilir. Monist bir hukuk anlayışına sahip olan normativistler normlar hiyerarşisi içinde uluslararası hukukun iç hukuka üstün olduğunu kabul ederler. Buna göre, iç hukukun en üstünde iç hukukun kaynağı olan anayasa vardır. Anayasa ise bir uluslararası hukuk ilkesi olan etkililik ilkesine dayanır. Buna bağlı olarak iç hukukun kaynağı ve bağlayıcılık gücü uluslararası hukuktan gelmektedir.

Sosyal hukuk teorisini benimseyen monistler normlar hiyerarşisi yerine toplumlar hiyerarşisini koyarlar. Buna göre, uluslararası hukukun kaynağını oluşturan uluslararası toplum ulusal toplumları da içinde barındırır. Bu iki toplum arasında uluslararası toplumun üstünlüğüne dayalı hiyerarşik bir yapı mevcuttur. Bu durumda, uluslararası hukuk ile iç hukuk uluslararası hukukun üstünlüğüne dayalı tek bir hukuk sistemi oluşturur. Eğer iç hukuk kuralları ile uluslararası hukuk kuralları arasında bir çelişki olursa bu değişik iç hukuk sistemleri arasında da çelişki var demektir. Bu sosyal dayanışmanın ve insan hayatının olmazsa olmazı toplum hayatına engel olacaktır. Bunu sonucu olarak; iç hukuk kuralları uluslararası hukuka aykırı olamaz.

Bu iki kuramdan hiçbiri uygulanan hukukun gösterdiği gerçeklere tam olarak uymamaktadır. Uluslararası yargı kararlarının uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul ettiği örnekler vardır. Buna karşılık ulusal mahkemelerin kararlarında tersine örneklere de bulunmaktadır. Devletlerin anayasalarında da bu konuda farklı düzenlemeler vardır. Uluslararası hukuk ile iç hukuk arasındaki hiyerarşiyle ilgili evrensel bir kuralın belirlenmesi zor görülmektedir.

Uluslararası hukuk ve Türk hukuku

Anayasa md. 90 "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." hükmüne yer vermiştir.

Bu hükmün ilk cümlesinden andlaşmaların kanun gücünde olacağı ve Türk iç hukukunda doğrudan etki doğuracağı anlaşılmaktadır. Anayasa md. 15, 16, 42, 92'de belli konularda uluslararası hukukun Türk hukukunda doğrudan sonuç doğurmasını sağlayacak hükümler vardır. Buna karşılık Türk yargı kararlarında uluslararası hukuk kurallarının iç hukukumuzda hüküm ve neticeler doğurmasını bir iç hukuk işlemi ile içeriye aktarılmasına bağlamış

görünmektedir. Başka bir ifade ile uluslararası hukuk kuralları, Türk hukuk düzeninde doğrudan uygulanır nitelikte değerlendirilmemektedir.¹

Bu hükmün son cümlesinde ise temel hak ve özgürlüklere ilişkin andlaşmaların iç hukukumuzda kanunların üzerinde tutulacağı öngörülmüştür. Bu hükmü ters anlamı ile yorumlayarak, diğer andlaşmaların; Anayasa md. 90/son ilk c.'deki temel kuralın öngördüğü gibi kanun hükmünde kaldığı söylenebilir². Anayasa md. 15, 16, 42, 92'deki hükümler ise temel kuralın diğer istisnalarını oluşturmaktadır³.

¹ Pazarcı, H., *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. K., 9. B., Ankara 2013, s. 33.

² Ibid., s.35.

³ Ibid. idem.